

EDEBİ ESERLERDE ÇEVİRİ SORUNLARI

Translation Problems In The Literary Works

Ahmet Uğur NALCIOĞLU*

Özet

Edebi eserlerin orijinalleri ve çevirileri mukayese edildiğinde, üslup ve içerik açısından farklılıklar gözlenmektedir. Bu uyumsuzlukların en önemli nedeni iki dil arasındaki kültürel farklılıklardır. Bu çalışmanın amacı, Necati Cumalı'nın "Nalınlar" adlı tiyatro eseri ile "Holzpantinen" adıyla Almancaya çevrilmiş versiyonu arasındaki kültürel farklılıklardan doğan çeviri sorunları ortaya koymak, çeviri bilimi ışığında analiz edip doğru çeviri uygulamaları ve çözüm yollarını ortaya koymaktır. İlk bölümde çeviri bilimi ve edebi çeviriler hakkında teorik bilgiler vermek istedik. Uygulama bölümünde ise eserin orijinali ve hedef dildeki çevirisinden metin örnekleri seçtik, dil-üslup bakımından inceledik ve eşdeğerliliklerini yorumladık. Çalışmamızı zenginleştirmek adına başka çevirilerden de bazı örnekler vermeyi uygun bulduk.

Anahtar Kelimeler: Çeviri Eleştirisi, Kültürel Farklılıklar, Eşdeğerlilik

GİRİŞ

İnsanlığın gelişimi, medeniyetlerin kurulabilmesi ve milletler arası etkileşim için ihtiyaç duyulan unsurların başında yazının geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Bunun yanı

Abstract

When original texts and the translations of literary works are compared, some differences in terms of style and content are found. The most important reason of the controversies is the cultural differences between two languages. The aim of this study is to reveal translation problems occurred due to cultural differences between Necati Cumalı's drama "Nalınlar" and its German version translated as "Holzpantinen", and to analyze them according to translation studies and show the solutions with correct translation methods. In the first part, we preferred to give theoretical knowledge about translation studies and literary translations. In the application part, we chose some text examples both from the original text and its translation and examined and commented on their equivalence. We agreed to give some examples from different translations as well in order to enrich our study.

Key Words: Translation criticism, Cultural Differences, Equivalence.

* Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, aunalci@atauni.edu.tr

sıra yazı kadar önemli olan bir başka ihtiyaç ise “çeviri”dir. Yüzyıllardır varlığını sürdüren ve kültürler arası etkileşimde ciddi anlamda yeri olan bir etkinlik şeklinde açıklayabileceğimiz çeviri, herhangi bir dilde yazılmış olan metnin, başka bir dile doğru olarak ve anlamını kaybetmeyecek biçimde aktarılması ve bu sürecin sonunda ortaya çıkan eser anlamına gelmektedir. Çeviri diller ve kültürler arası bir aktarımdır. Bu aktarımı, bir dilden başka bir dile bilgi aktarımı olarak yorumlamak yanlış olacaktır; çünkü çeviri diller arasında gerçekleşen bilgi, kültür, toplumsal doku ve yaşama biçiminin aktarımıdır. Azra Erhat’a göre “özünde ortaklaşa bir etkinlik”, Bedrettin Cömert’e göre “karşılıklı anlaşmayı sağlamak için göstergelerin eşdeğerini bulma işi”²dir.

Çeviri işleminde her iki dilin, bir başka deyişle kaynak dil ile hedef dilin değişik alanlarla ilgili anlatım biçimlerinin en etkin bir şekilde kullanılması ve bunların birbirine aktarılması söz konusudur. Tahsin Aktaş, çevirinin ilkelerinden bahsederken hedef dil metni ile kaynak dil metni arasındaki olması gereken bağı şu şekilde dillendirir: “Hedef dil metni, kaynak dil metninin fikirlerini, yargılarını tam ve eksiksiz olarak vermelidir. Hedef dil metni, kaynak dil metninin üslup özelliklerini yansıtmalıdır. Hedef dil metni, kaynak dil metni gibi rahat okunabilmelidir.”³ Çocukluk yıllarından itibaren çeviri işi ile uğraşan ve bunu adeta diller arası egzersiz gibi gören J.Wolfgang von Goethe’nin kaynak metin ile hedef metin arasındaki becerisi konusunda Cemil Meriç şöyle bir yorum yapar: “Goethe hiçbir zaman esas metne dalacak, onun içinde eriyecek kadar aşırı bir feragat göstermez Schlegel gibi. İnatçıdır, ısrarlıdır. Ama Luther gibi esas metin uğruna kişiliğinden vazgeçmez. Çevirmek Goethe için daima teferruat kabilinden bir çalışmaydı. Ve daima daha acil bir mükellefiyete cevap veriyordu. Goethe’nin bütün tercümeleri kendi eserleri imiş gibi okunur. Üslup özellikleri Goethe’nin üslup özellikleridir. Öyle ki daha önce tercüme oldukları bilinmese, Goethe tarafından yazılmış sanılırlar.”⁴ Dilbilimci Georges Mounin, Goethe’nin on sekizinci yüzyıldaki çeviri anlayışını üç noktada özetlemektedir: 1. Çeviri, orijinal metnin düşünce bütünüünün aktarılmasını öngören bir olgudur. 2. Çeviri, orijinal metnin hedef dilde başka bir düzenekle taklit edilmesi, daha doğrusu kopya edilmesi işidir. 3. Çeviri, sadece orijinal metnin anlamını değil, aynı zamanda o metnin içerdiği söz sanatlarının, üslûbunun ve ritmik unsurlarının da aktarılmasını sağlayan bir süreçtir.⁵

Çevirinin şimdiye kadar yapılmış çok sayıda tanımlarını burada sıralamak ya da işlevlerinden uzun uzadıya söz etmek muhakkak ki imkânsızdır. Kimine göre kelime kelime çeviri, en kötü çeviridir; kimine göre metne sadık kalınmalıdır. Bir başkasına göre, iyi bir çevirmenden beklenen; orijinalindeki düşünceleri aynen nakledebilmektir. Çevirinin bir de iletişim gibi bir görevi vardır. Aslında çeviri iletişimin belli bir türü ve

¹ Azra Erhat, Türk Dili-Çeviri Sorunları, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, 1978, s.54

² Bedrettin Cömert, Kurumsal Açıdan çeviri Sorunu, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, 1978, s.3

³ Tahsin Aktaş, Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış, Orsen Matbaacılık, Ankara, 1996, s.31

⁴ Cemil Meriç, Kırk Ambar, Cilt 1, Rümuz-ül Edeb, İletişim Yayınevi, 10.Baskı, İstanbul, 2008, s.47

⁵ Georges Mounin, Die Übersetzung, Nymphenburger Verlag-Shandlung GmbH, München, 1967, s.44

özel bir şeklidir. Margret Amman'a göre çeviri, daima bir iletişim durumu içerisinde yer almakta ve bu durum içerisinde gerçekleşmektedir.⁶ Çeviriden beklenen şey, hiç kuşkusuz ki iletişime imkân sağlamasıdır. Sosyal bir varlık olarak insan başkalarıyla iletişim kurabilmek, diğer bir deyişle amacını karşısındakine aktarabilmek için muhatapı dikkate almak durumundadır. Alıcı diye de adlandırabileceğimiz muhatabımızla iletişim kurarken ona neyi ilettiğimiz değildir önemli olan, nasıl ilettiğimizdir. Kısaca, herhangi biriyle iletişim kurarken bir amacı vardır insanın. Bu amaca ulaşmak için 'alıcı'nın kim olduğu, hangi görenek ve davranış biçimlerine sahip olduğu konuları dikkate alınmalıdır. İşte bu noktada iletişim ile kültür arasındaki ilişkiyi irdelemek yerinde olacaktır. Zira çeviri iki farklı kültür arasında köprü görevi üstlenmektedir. Çevirilerde çoğu zaman aktarılan şey kültürdür.

Kültür aktarımının en yoğun görüldüğü çeviri edebi çevirilerdir. Edebi çevirmen iki dünya arasındaki geçiş noktasını kontrol eden konumundadır. Çıkış dil ile hedef dil arasındadır. Bu köprü aynı zamanda edebi çevirinin temel şartlarını da taşımak zorundadır, diğer bir deyişle üslup ve içerik olarak dikkat edilmeli ve aslına sadık olarak verilmelidir. Bu noktada Goethe'nin çevirinin temel ilkeleri ve türleri konusundaki görüşlerinden bahsetmeden geçemeyeceğiz. Ona göre çevirinin iki temel ilkesi vardır. Birincisi, yabancı bir ulusun yazarının, sanki bizden biriymiş gibi, aktarılmasını, ikincisi ise, yabancı olana bizim yaklaşmamızı, onun koşullarını, anlatım biçimini özümsememizi bekler. Diğer taraftan çeviri türlerine gelince; birincisi, yabancı edebiyatı bize, kendi bünyemize uygun bir biçimde tanıtır. Sade bir düzyazı çevirisi bu türe en elverişli olanıdır. Düzyazı, şiir sanatının özelliklerini, hatta şiirsel coşkuyu genel bir düzeye indirgediğinde ve yabancı yetkinlikleri kendi ulusal yaşamımız içinde tanıtarak, hiç farkına varmadan bize yüce duygular kazandırdığı için başlangıç evresinde çok yararlıdır. İkincisinde asıl amaç yabancı olanı özümsemek ve kendine uygun biçimde yeniden serimlemektir. Buna ben yanılısama evresi demek istiyorum. Üçüncüsünde çevirinin özgün yapıyla özdeş kılınmak istendiği, yani birinin, diğerinin yerini tuttuğu değil de yerini aldığına tanıklık edeceğimiz türdür.⁷ Bu tür önceleri çok tepki görmüştür. Çünkü özgün yapıya çok bağlı olan çevirmen, az ya da çok olsa da ulusunun özgünlüğünden ödün verir.

Çeviri, kültürler yumağı içinde yer alan, kültürden ayrıştırılması olanaksız bir etkinliktir. Çeviri denilince akla kültür aktarımı geldiğine göre bu noktada kültür kavramından kısaca söz etmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Kültür, Latince "cultura" sözcüğünden gelmektedir ve basit anlamda toprağı sürmek ve nadas etmektir. İlk kez Voltaire "culture" sözcüğünü insan zekâsının gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır.⁸ İngiliz Toplumbilimci Eliot Taylor'a göre kültür, toplumun bir üyesi olarak insanoglunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenekler ve benzeri yetenek ve

⁶ Margret Ammann, Akademik Çeviri Eğitimine Giriş, Çevirmen: E.Deniz Ekeman, Multilingual, İstanbul 2008, s. 35.

⁷ Çeviren: Şara Sayın, Yazko Çeviri, Cilt 1, Sayı:2, İstanbul 1981, s. 154.

⁸ Ahmet Uğur Nalcioğlu, Adolf Muschg'un 'Im Sommer des Hasen' Adlı Romanında Kültürlerarası Sorunlar ve Etkileşim, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2001, s. 10.

alışkanlıkları kapsayan bir bütündür.⁹ Kültür insanın yaşamda sosyal yönden miras olarak aldığı unsurları içerir. Bu bağlamda kültür, insan kavramıyla paralellik gösterir. Zira her insan topluluğu, değişik yapılarına rağmen kendine özgü kültüre sahiptir. Kültür, tarihsel bir ürün olmak üzere oluşmuş, geleneklerine bağlı bir toplum içinde onun medeni donanımı ve araçları ile karşılıklı etkileşim sonucunda ortaya çıkmış unsurların kaynaşması ile bir bütün haline gelmiştir.¹⁰ Kültür, insanın, yaşayış ve düşünüş tarzında, günlük ilişkilerinde, sanatta, yazında, dinde, sevinç ve eğlencelerinde kendisini ifade etmesidir. Onun medeniyetle arasındaki farkı Alman antropolog Thrunwald şu şekilde dile getirir: "Kültür, tavırlardan, davranış tarzlarından, örf ve adetlerden, düşüncelerden, ifade şekillerinden, kıymet biçimlerinden ve teşkilattan mürekkep bir sistemdir. Medeniyet ise, birikmiş bir bilgiye ve teknik vasıtalarla sahip olmayı ifade eder."¹¹ Ziya Gökalp'e göre ise medeniyet, farklı unsurların ortak malıdır. Ulusal kültürü ve medeniyeti birbirinden ayıran, ulusal kültürün özellikle duygulardan, medeniyetin ise bilgilerden oluşmasıdır.¹² Bu tanımları çoğaltmak mümkündür fakat kültürün en önemli unsurlarından biri olan 'Dil'in edebiyatla olan ilişkisini düşünürsek Kültür-Edebiyat bağı göz ardı edemeyeceğimiz açıktır. Alman dilbilimciler Wilhelm von Humboldt ve Johann Gottfried Herder'in, dilin kültür olayları üzerindeki büyük bir etkisi ve gücü olduğu şeklinde bir bulguda birleştikleri görülmektedir. Ayrıca dilin, bir ulusun tinsel enerjisi olduğunu, diğer bir deyişle kültürün bir aynası olduğunu dile getirmektedir.¹³

Bu doğrultuda özellikle roman, öykü ve şiir edebi metinlerin çevirilerinde kültürel aktarımın büyük bir öneme sahip olduğu bir gerçektir. Kültürler kendi dillerinin özellikleri arasından süzülerek ışığa çıkarlar. O halde edebi metinde yapılacak kültür transferi söz konusu demektir. Bu transferi iyi yapabilmek için şüphesiz ki her iki kültürü de iyi tanımak gerekmektedir. Köksal Dinçay iyi çeviri yapmanın temel ilkeleri olarak; eserin içeriğini iyi kavrama, birebir çeviriden kaçınma, hem kaynak hem de hedef dile iyi hâkim olma, hedef dil kültüründe geçerli olan ifadeleri kullanma ve üslûbu doğru aktarma şeklinde sıralar.¹⁴ Humboldt ve Hebel, metne sadık kalma çabasıyla yapılan çevirilerin kelime kelime çeviri olduklarını, farklı dillerdeki kelimelerin birbirini karşılayamayabileceği için bu çevirinin bu kez de anlamına sadık kalamayacağı için hatalı çeviriler olduğundan bahseder.¹⁵ Sorunun daha çok edebi metinlerde düğümlendiği ve özellikle kültürel aktarımlarda bu düğümün daha da etkili olduğu görülmektedir. Bir dilin gramer yapısını çok iyi bilmek ve fazlaca kelime hazinesine sahip olmak o dile hâkim olduğunuz anlamına gelmez. Yabancı bir metni kendi dilinize çevirirken gramer

⁹ Bozkurt Güvenç, Kültür Konusu ve Sorunlarımız, Remzi Kitapevi, İstanbul 1985, s. 22.

¹⁰ Ahmet Uğur Nalcioğlu, a.g.e., s. 11.

¹¹ Hüseyin Gümüş, Andrea Malraux ve Kültür Problemi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:423, Erzurum 1975, s. 13.

¹² Ziya Gökalp, Türk Medeniyet Tarihi, 1.Kısım, Milli Matbaa, İstanbul 1926, s. 7.

¹³ Bedia Akarsu, Dil-Kültür Bağlantısı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984, s. 80.

¹⁴ Köksal Dinçay, Çeviri Kuramları, Neyir Yayıncılık, Ankara 1995, s. 25.

¹⁵ Yılmaz Özbek, Die Quellen der Übersetzungsprobleme, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:17, Erzurum 1988, s. 4.

bilgileriniz ve çok kapsamlı bir sözlüğünüz size yardım edebilir fakat iyi bir çevirmenden beklenen, orijinal metindeki düşünceleri aynı şekilde aktarmaya aracılık etmektir. Bir dildeki belli bir metinde bulunan anlamın başka bir dildeki belli bir metinde yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde girilen dilsel bir aktarma işlemi¹⁶ olarak tanımlanan çeviri için maalesef günümüzde bile hala “bir başkasının gerçekleştirdiğini olduğu gibi aktarmak” şeklinde bir önyargının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu önyargının yok edilmesi için en büyük görev çevirmenlere düşmektedir. Edebi metnin içeriğini iyi anlamak ve özellikle kültürel aktarımı doğru yapmak olmazsa olmazlardır. Biz, bu çalışmamızda edebi metinlerin çevirisinde yapılan hatalardan bazılarını açıklamalarla ortaya koymak istedik.

Çeviri üzerine yukarıda verdiğimiz bilgiler ışığında edebi çevirilerde yapılan hataları, bu hataların yapılmasındaki ana etkenlerin ne olduğu ve hataları en aza indirmek için hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği konusunda örneklendirme yapmak istiyoruz. İlk olarak bu örneklendirmeyi Türk tiyatrosunda önemli bir yere sahip Necati Cumalî'nin “Nalınlar” adlı eseri ile Cornelius Bischoff tarafından “Holzpantinen”¹⁷ başlığıyla Almancaya çevirisini özellikle kültür transferi açısından ortaya koyacağız, daha sonra da diğer çevirilerden örnekler sunacağız.

Çevirmen Bischoff, özellikle kültürel aktarımlarda hatalar yapmıştır. Bunlar oyunun başkarakterlerinden Döndü ile Muhtar arasında geçen konuşmalarda daha çok karşımıza çıkar. “Söyle ne dersen baş üstüne.” cümlesi Almancaya “Ich bin ganz Ohr.” (Holzpantinen s.3) şeklinde çevrilmiştir. “Söyle sen ne dersen baş üstüne” cümlesi, “Sen ne dersen onu yaparım, dediğinin dışına çıkmam” anlamındadır. Buna karşılık Almanca çevirisinde verilen “Ich bin ganz Ohr” cümlesi ise “Can kulağıyla seni dinliyorum” demektir. Bir diğer örnekte ise; “Emin misin? Seher de ona kuyruk sallamasın?” cümlesi “Bist du sicher, dass sie nicht auch mit dem Schwanz gewedelt hat?” (Holzpantinen s.6) olarak çevrilmiştir. Kuyruk sallamak bir deyimdir, ekseriyetle bayanlar için kullanılır ve birinin bir başkasına olan ilgisini göstermeye çalışmak, sevgisini kazanmak için ya da ona kendisini beğendirmek için hareketleriyle bir şeyler duyumsatma çabası içerisinde olmak demektir. Bir diğer anlamı da yaltaklanmak demektir. Çevirmen ise bu cümleyi kelime kelime çevirmiştir. “Schwanz wedeln” Almancada bir hayvanın kuyruk sallamasından başka hiçbir anlama gelmez. Hâlbuki çevirmen burada “kuyruk sallama” deyim olarak tam karşılığı olan “Avancen machen” ya da birinin sevgisini, teveccühünü kazanmak için çabalamak anlamına gelen, bir başka anlamı da kur yapmak olan “umwerben” fiilini kullanmalıydı.

Bu metinde en önemli çeviri hatası ise; kahramanlardan Ali'nin “Söyle elimden gelirse onu da yaparım” cümlesine Osman'ın “Gelir, yaşın başın müsait.” şeklinde verdiği karşılığın Almancaya çevirisindedir. Buradaki “gelir” kelimesi şüphesiz ki elinden

¹⁶ Özcan Başkan, Dil'de Çeviri İşlemi, TDK Çeviri Sorunları Özel Sayısı 322, Ankara, 1.Temmuz 1978, s.27

¹⁷ Cornelius Bischoff, Holz pantinen, Publikationen des Ministeriums für Kultur, Serie: Kunsttheater 59, Ankara 1993.

gelir anlamındadır. Fakat çevirmen, Osman'ın verdiği "Gelir, yaşın başın müsait" cümlesini "Dein Einkommen und auch dein Alter erlauben es dir" (Holzpantinen s.47) şeklinde çevirerek büyük bir hata yapmıştır. Bu cümlenin tam karşılığı şöyledir: "Senin gelirin ve yaşın buna izin vermektedir" Almandaca "Einkommen" kelimesinin sözlük anlamı bir kimseye veya topluluğa belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para miktarıdır, varidattır. Emek karşılığında sağlanan maaş, ücrettir. Diğer bir deyişle; bir ekonomik birimin belli bir süre içerisinde kazandığı ücrettir, aylıktır, kiradır. Eğer çevirmen "gelir" kelimesini Almandaca çevirirken bir önceki cümleyi yeterince dikkate alsaydı, buradaki "gelir" kelimesini kişinin elde ettiği kazanç değil de, bir şeyi yapmaya muktedir olması, becerebilmesi ve bir şeye gücünün yetmesi anlamına gelen "es liegt in deiner Macht" ya da "du kannst dein Bestes tun" şeklinde çevirmek suretiyle bir karşılık verebilirdi. Çevirmenin böylesine bir dikkat eksikliği anlamı tamamıyla değişmesine yol açan bir hatayı doğurmuştur. Bunca eleştirinin yanı sıra çevirmenin özellikle anlam naklini tam olarak yaptığı ya da metinde kullanılan Türkçe deyimlerin Almanca karşılığını eksiksiz olarak verdiği cümlelerle de karşılaştık. Buna en iyi örnek olarak muhtarın "Senin geldiğini duyunca tabanları kaldırıp kaçtı" cümlesinin Almandaca "Als er hörte, dass du kammst, machte er sich aus dem Staub" (Holzpantinen s.5) şeklinde çevrilmesini gösterebiliriz. "Tabanları kaldırıp kaçmak" deyimini, çok hızlı yürümeye ya da çok hızlı koşarak kaçmaya başlamak anlamına gelmektedir. Almandaca çevirisinde çevirmen, Türkçe karşılığı "gizlice uzaklaşmak, tüymek, sıvışmak" olan "sich aus dem Staub machen" kalıbını kullanmıştır. Buna benzer başarılı çevirilere muhakkak ki metinde rastladığımızı belirtmek yerinde olacaktır.

Çalışmamızı diğer edebi metinlerin çevirilerinde tespit ettiğimiz hataları ortaya koyarak örneklendirme açısından zenginleştirmek istiyoruz. Thomas Mann'ın "Buddenbrooks"¹⁸ adlı romanının Burhan Arpad tarafından "Buddenbrook Ailesi"¹⁹ başlığıyla çevirdiği metinde özellikle kültürel aktarımlardaki hataları ortaya koymaya çalışacağız. Orijinal metinde "Es ist spät, aber wir haben mit dem zweiten Frühstück gewartet." (s.199) cümlesinin çevirisi ise "Geç oldu ama ikinci kahvaltısı için sizi bekledik." (s.160) şeklindedir. Kelime kelime çevirisi "ikinci kahvaltı" olan "das zweite Frühstück" yapısının Türkçe karşılığı hedef metinde "ikinci kahvaltısı" olarak verilmiştir. Çevirmen, Türk yaşam şeklini düşünerek birinci kahvaltının sabah, ikincisinin de ikinci vakti ya da akşama doğru yapılan ve bazı yerlerde de "beş çayı" olarak adlandırılan bir kahvaltı şekli diye düşünerek çevirisini bu doğrultuda yapmıştır. Eğer çevirmen, "zweites Frühstück" yapısının Almandaca başka ne anlama gelebilir düşüncesiyle araştırırsaydı "öğle yemeğinden önceki ara öğün"²⁰ anlamına geldiğini fark eder ve "ikinci kahvaltısı" diye çevirmezdi. Türklerin yaşam biçiminde sabah kahvaltısı ile öğle yemeği arasında herhangi bir öğün söz konusu olmadığı ve öğünler arasında sadece ikinci vakti 'ara öğün' gerçekleştirildiği için çevirmen kültürel aktarım açısından kendince bir şeyler yapmaya çalışmış fakat her iki kültür arasındaki zaman farkını gözden kaçırmıştır.

¹⁸ Thomas Mann, Buddenbrooks, Fischer Verlag, Berlin 1918, Band 1

¹⁹ Burhan Arpad, Buddenbrook Ailesi, Cem Yayınları, İstanbul 1983.

²⁰ Bkz. Gerhard Wahrig, Wahrig Deutsches Wörterbuch, Mosaik Verlag, s. 1393.

Rainer Maria Rilke'nin "Die Aufzeichnung des Malte Laurids Brigge"²¹ adlı eserinin Behçet Necatigil tarafından Türkçeye "Malte Laurids Brigge'nin Notları"²² adı altında çevrilmiş metni karşılaştırdığımızda da buna benzer hatalarla karşılaşırız. Orijinal metinde "Dabei aber stand sie selbst mit hoch gezogenen Augenbrauen da, aufmerksam und Nase." (s.241) cümlesinin çevirisi ise "Halbuki o da, kaşları kalkık durakalmıştı, dikkatini dikmiş sanki burun kesilmişti." (s.112) şeklindedir. Almancada "ganz Ohr" kalıbı vardır ve dikkat kesilmek, dikkatlice dinlemek anlamına gelir. 'Ohr' kulak, 'Nase' ise burun demektir. Çevirmen burada bu bağlantıyı kurma cesaretini göstermeden tamamıyla kelime kelime çeviri yaparak "burun kesilmişti" gibi Türkçede olmayan bir deyim kullanmayı denemiştir.

Çeviride çok küçük bir hatanın metnin akışında ne denli bir uyumsuzluk ve anlam bozukluğuna yol açtığına bir örnek olarak Heinrich Böll'ün "Der Zwerg und die Puppe"²³ adlı eserinin Kamuran Şipal tarafından Türkçeye "Cüce ile Bebek"²⁴ olarak yapılmış çevirisindeki şu cümleyi gösterebiliriz: "(sie) hob die schweren Lider ganz" (s.51) şeklindeki cümle hedef metinde "ağır göz kapaklarını iyice kaldırdı yukarıya" (s.7) Burada çevirmen kelime kelime bir çeviri yapmış ve "schwer" sıfatını "ağır" olarak vermiştir. "Ağır göz kapakları" yerine "ağırlaşan göz kapakları" deseydi cümleye çok daha etkileyici ve edebi bir anlam katabilirdi.

Verdiğimiz bu örnekler ışığında sonuç olarak çevirinin oldukça zor bir eylem olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Tüm bu zorlukların üstesinden gelmek hiç de kolay değildir. Levy'e göre iyi bir çevirmen, özellikle edebi metin çevirmeni, çeviri işinin yaratıcı bir süreç olduğunu, hedefinin de yeniden üretim olduğunu unutmamalıdır. Onun görevi, orijinal eseri her şeyden önce bildirimleri, anlatımları almak, kavramak ve aktarmaktır, asla yeni bir eser yaratmak değildir.²⁵

Yukarıda belirttiğimiz gibi çeviri sürecinde amaç yeni bir ürün ortaya çıkarmak değildir, bilakis elde var olan ürünün başka bir dilde bir kopyasını çıkarmaktır. Bu kopyayı çıkarırken çevirmen özellikle kültürel aktarımlarda çok titiz davranmalıdır. Çünkü onun yaptığı iş kelimenin tam anlamıyla kültür transferidir. Hem kaynak dilin kültürünü hem de hedef dilin kültürünü çok iyi tanımış olmalıdır. Aksi takdirde kültürel aktarım hatası, okuyucunun orijinal eserdeki verilmek istenen mesajları tam anlamıyla algılayamamış olmasına neden olacaktır.

²¹ Werke in drei Bänden, Bd.III, Insel Verlag, Frankfurt am Main, 1968.

²² Behçet Necatigil, Rainer Maria Rilke, Malte Laurids Brigge'nin Notları, Adam yayıncılık, İzmir 1982.

²³ Heinrich Böll, Erzählungen 1950-1970, Kiepenheuer Verlag, Köln 1973.

²⁴ Kamuran Şipal, Cüce ile Bebek, Cem yayınevi, İstanbul 1973.

²⁵ Jiyvi Levy, Die literarische Übersetzung-Theorie einer Kunstgattung, Athenäum, Frankfurt am Main, 1969, s.65-67

Gerçek olan şudur ki, Humboldt ve Goethe'nin de dile getirdikleri gibi çeviri işi dünya edebiyatına hizmet eden en önemli ve elzem işlerden biridir, kendimizi bu zahmetli ve bir o kadar da eğlenceli işten asla geri bırakmayalım.

KAYNAKLAR

Akarsu, Bedia, Dil-Kültür Bağlantısı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984

Aktaş, Tahsin, Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış, Orsen Matbaacılık, Ankara, 1996

Ammann, Margret, Akademik Çeviri Eğitimi Giriş, Çevirmen: E.Deniz Ekeman, Multilingual, İstanbul, 2008

Arpad, Burhan, Buddenbrook Ailesi, Cem Yayınları, İstanbul, 1983

Başkan, Özcan, Dil'de Çeviri İşlemi, TDK Çeviri Sorunları Özel Sayısı 322, Ankara, 1.Temmuz.1978

Bischoff, Cornelius, Holzpantinen, Publikationen des Ministeriums für Kultur, Serie: Kunsttheater 59, Ankara, 1993

Böll, Heinrich, Erzählungen 1950-1970, Kiepenheuer Verlag, Köln, 1973

Cömert, Bedrettin, Kurumsal Açından çeviri Sorunu, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, 1978

Diñçay, Köksal, Çeviri Kuramları, Neyir Yayıncılık, Ankara, 1995

Erhat, Azra, Türk Dili-Çeviri Sorunları, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, 1978

Gökalp, Ziya, Türk Medeniyet Tarihi, 1.Kısım, Milli Matbaa, İstanbul, 1926

Gümüş, Hüseyin, Andrea Malraux ve Kültür Problemi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:423, Erzurum, 1975

Güvenç, Bozkurt, Kültür Konusu ve Sorunlarımız, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985

Levy, Jiyvi, Die literarische Übersetzung-Theorie einer Kunstgattung, Athenäum, Frankfurt am Main, 1969

Mann, Thomas, Buddenbrooks, Fischer Verlag, Berlin, 1918, Band 1

Meriç, Cemil, Kırk Ambar, Cilt 1, Rümuz-ül Edeb, İletişim Yayınevi, 10.Baskı, İstanbul, 2008

Mounin, Georges, Die Übersetzung, Nymphenburger Verlag-Handlung GmbH, München, 1967 Çeviren: Şara Sayın, Yazko Çeviri,Cilt 1, Sayı:2, İstanbul, Eylül 1981

Nalcioglu, Ahmet Uğur, Adolf Muschg'un 'Im Sommer des Hasen' Adlı Romanında Kültürlerarası Sorunlar ve Etkileşim, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2001

Necatigil, Behçet, Rainer Maria Rilke, Malte Laurids Brigge'nin Notları, Adam yayıncılık, İzmir, 1982

Özbek, Yılmaz, Die Quellen der Übersetzungsprobleme, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:17, Erzurum, 1988

Rilke, Rainer Maria, Werke in drei Bänden, Bd.III, Insel Verlag, Frankfurt am Main, 1968

Şipal, Kamuran, Cüce ile Bebek, Cem yayınevi, İstanbul, 1973

Wahrig, Gerhard, Wahrig Deutsches Wörterbuch, Mosaik Verlag